
INGEBOEKT

Literatuurgeschiedenis

van Assche, Armand (red.): *Literatuurgeschiedenis op school?*, Acco, Leuven/Amersfoort 1988, 157 p., 360 fr.

Over de reden waarom deze verzameling didactische artikels een vraagteken achter zijn titel gekregen heeft, kan lang doorgedacht worden. Feit is dat uit het geheel van het boek zeker geen triomfalistische houding spreekt. De meeste auteurs verbergen niet dat zij ook aan het zoeken zijn. Er is zelfs geen poging ondernomen, zo stelt Van Assche in zijn „Ten Geleide”, om eensgezindheid of een nieuwe visie door te drukken. Bescheidenheid siert de didacticus.

Het boek bevat twee delen, waarvan het eerste als titel kreeg „*Theoretische*” overwegingen. (De samenstellers hebben gevoel voor mysterieuze zinstekens.) In een paar voorafgaande artikels beschrijven de historicus Raphaël De Keyser en de literatuurhistoricus Hendrik Van Gorp de evolutie van de methodiek in hun vak. Best interessant om kennis van te nemen, maar het blijft wel zeer theoretisch. Het centrale stuk van deze bundel (en ook datgene waarmee het boek de voetnoten in zal gaan) is Van Assches bijdrage in dit deel (ook deze titel wordt weer gevolgd door een intrigerend vraagteken). Hierin stelt hij de actualiserende en de historiserende aanpak van het onderwijs in de oude literatuur tegenover elkaar en toont aan welke dialectiek er tussen deze beide bestaat. Hij suggereert een synthese hiertussen die deze tegenstelling inderdaad zou kunnen overwinnen. Van Assche wijst er in zijn stuk wel op dat hij pleit voor een moderne vorm van onderwijs in de literatuurgeschiedenis, maar in feite gaat het ook bij hem toch meestal over onderwijs over oude teksten. Hierover is kennelijk nog niet het laatste woord gezegd! Toch is wat hier staat bijzonder behartigenswaardig en verdient het verder in zijn praktische consequenties doordacht te worden. Het artikel van Clem Neutjens is na het voorgaande wat overbodig (en eerder wazig), dat van Jos Boven geeft een nuttig overzicht van wat er in leerplannen en schoolboeken staat over literatuurgeschiedenis.

Het tweede deel heet bescheiden *Suggesties voor de praktijk*. Het is niet het sterkste deel van het boek. De adviezen van Jaak De Maere over onderwijs in epiek veronderstellen supergemotiveerde leraars en keihard werkende knappe leerlingen. Van Assches bijdrage in dit deel gaat over historische dimensies in de moderne poëzie en geeft suggesties over de manier waarop men leerlingen kan confronteren met de geschiedenis van de lyriek in de 20ste eeuw. Maar dat is voor de meeste leraars het probleem niet! Zij willen wel eens horen hoe ze dat met de 16de of de 18de eeuw kunnen doen! Jan Uyttendaele geeft een aantal lessuggesties rond een moderne en een oude ballade. Leuk hoewel niet revolutionair, maar noch ikzelf, noch mijn leerlingen hebben zin om zes (6!) lessen te werken rond anderhalve ballade! Anne Provoost tenslotte slaagt er vooral in om in een lang en rommelig stuk rond de Reynaert te bewijzen dat ze het begrip „normale functionaliteit” maar half (d.w.z. niet) begrepen heeft. Zijzelf en vele anderen zouden er veel voordeel bij hebben het hoofdstuk 13 uit ten Brinkes boek „The complete mother-tongue curriculum” nog eens door te nemen. Hierin past deze het begrip normale functionaliteit zeer helder toe op het onderwijs in de oude literatuur en daar hoeft hij twaalf jaar later nog niet veel in te veranderen, ook niet na de lezing van dit boek.

Het probleem van de historische behandeling van literatuur of van de behandeling van historische literatuur is nog niet opgelost met dit boek. Er blijven nog genoeg problemen over in dit verband, zo o.m. de tekstkeuze (hoeveel werken uit de Nederlandse literatuur van de vorige eeuwen wilt u zelf eigenlijk voor uw eigen plezier lezen?), de evaluatie, het gebruik van allerlei hulpmiddelen. Ook is het weer opvallend dat er eigenlijk weer met een grote boog om de vraag van de leerinhouden heengelopen wordt en dat de 16de en 17de eeuw nergens vermeld worden. Toch is dit boek een niet te versmaden bijdrage tot de discussie over een onderwerp dat toch al te vaak doodgezwegen wordt.

Roger ROGER, Leeuwerikenlei 3, 2520 Edegem.

De Europese literatuur in kaart

van Vlierden B.F., *Een poëtica van de Europese roman*, DNB Uitgeverij Pelckmans, Kapellen, 1987, 356 p.

Hoe de roman van de toekomst er uit zou zien, dat voorspelde B.F. van Vlierden (1926-1980) op het einde van zijn „poëtica van de Vlaamse roman” *Van In 't Wonderjaer tot De Verwondering* (1969). Meteen geeft hij zijn visie op de moderne literatuur: „Het scheppende bestaan van de mens is een onophoudelijk en onuitputtelijk gesprek met de werkelijkheid, waarin werkelijkheid en mens zin krijgen, hun zin krijgen. *Mundus est fabula*, d.i. het handvest van de roman. De wereld moet gezegd zijn om zichzelf te zijn, moet verhaal worden. In het verhaal wordt de chaos tot gebeuren, krijgt bestaan zin en wordt orde in mij. Verhalen is participeren aan het bestaan als gebeuren, is de baaierd ordenen tot kosmos. Hoe dit verhaal er zal uitzien is niet uit te maken: geen epos meer, en geen roman die in wezen anti-epos wilde zijn, en ook geen anti-roman, maar wat daaruit ontstaat, een soort van schrijven, dat we voorlopig een „opus” kunnen noemen”. Precies 10 jaar later heeft hij als Bernard Kemp in zijn roman *Het weekdier. Een luisterboek* het „opus” gemaakt waar hij het in zijn poëtica over had. Wat hij echter door zijn voortijdige dood niet meer heeft kunnen realiseren, is het volledig afronden van zijn monumentale poëtica van de Europese roman. Dank zij de goede zorgen van Hendrik van Gorp en Martine de Clercq, zijn collega's aan de Universitaire Faculteiten St.-Aloysius te Brussel, is nu toch zijn boek *Een poëtica van de Europese roman* kunnen verschijnen, op het grotendeels onafge slothoofdstuk - de roman vanaf 1945 - na.

Van Vlierden bepaalt met Hegel de roman als „eine wahre bürgerliche Epopöe”, als het epos van de burger dus. Daardoor krijgt de roman een historische dimensie: zijn opkomst, hoogtepunt en ondergang valt samen met die van de burgerlijke maatschappij. Het moet dan ook niet verbazen dat Van Vlierdens poëtica start in 1720, in de eeuw van de verlichting en de „redelijke mens”, hoewel hij in een *Voorgeschiedenis* tevens aandacht heeft voor de schelmenroman als overgangsgenre tussen het ridderlijke epos en de burgerlijke roman. In de 18e en grotendeels ook nog in de 19e eeuw beleefd de roman zijn „naïeve fase”. Hij functioneert dan vaak als spiegel van de burgerlijke maatschappij, die een vanzelfsprekende en door iedereen aanvaarde zin en vorm had. De romancier kon er zich mee vergenoegen die zinvolle vorm te weerspiegelen. In dit stadium moest de roman niet vormgevend optreden. Als men op het einde van de 19de eeuw in het fin de siècle het burgerlijke realisme als naïef gaat ervaren en de werkelijkheid haar vanzelfsprekende zin en vorm verliest, moet de „post-realistische mens” zélf vormgevend en zinzoekend optreden. De verschuiving van „mimesis” naar „creatio”, van het weerspiegelen van de werkelijkheid in de roman naar het scheppen van een opus als anti-chaos, komt na de beide wereldoorlogen telkens verhevigd terug. Van Vlierdens poëtica van de Europese roman eindigt niet toevallig met de vaststelling dat „het absolute opus een instrumentale vorm opbouwt en een epistemologie bedrijft die zich tegen de absurditeit afzet, en daarin de rol overneemt van de oermythen van de oorsprong; deze waren immers reeds pogingen om op het niets een zin te stichten: „Toute oeuvre d'art, en somme tend à devenir un mythe” en „On ne se défend qu'en créant” (Malraux). Het werk primeert voortaan op de werkelijkheid.

De lezer heeft begrepen dat deze poëtica van de Europese roman veel rijker is dan een traditionele literatuurgeschiedenis. B.F. van Vlierden trapt niet in de val van een of andere „school”: zowel de